

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ФАКУЛЬТЕТ ХІМІЇ, БІОЛОГІЇ І БІОТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА БОТАНІКИ ТА ЕКОЛОГІЇ
КАФЕДРА БІОФІЗИКИ І ФІЗІОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Ілля ХАДЖИНОВ

Рекомендовано Радою з якості
вищої освіти

протокол від « 15 » 08 2025

№ 1

НАСКРІЗНА ПРОГРАМА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

ступінь освіти

Бакалавр

галузь знань

*Е Природничі науки, математика
та статистика*

спеціальність

Е2 Екологія

освітня програма

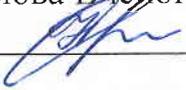
Екологія. Відновлення екосистем

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ НАСКРІЗНОЇ ПРОГРАМИ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

РЕКОМЕНДОВАНО:

Вченою радою факультету хімії, біології,
протокол від «14» серпня 2025, № 10.

Голова Вченої ради факультету хімії, біології і біотехнологій

Наталя ЛЕОНОВА

РОЗРОБЛЕНО:

Групою забезпечення якості освітньої програми
«Екологія. Відновлення екосистем»

Гарант освітньої програми:

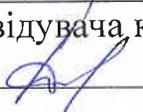

Олександра МАШТАЛЕР
«15» серпня 2025

УХВАЛЕНО:

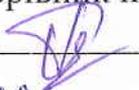
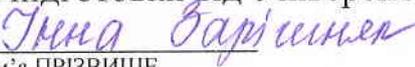
Кафедрою ботаніки та екології,
Кафедрою біофізики і фізіології
протокол спільного засідання кафедр
від «15» серпня 2025, № 3.

В.о. завідувача кафедри ботаніки та екології

Олександра МАШТАЛЕР

В.о. завідувача кафедри біофізики і фізіології

Ольга ДОЦЕНКО

Завідувач навчальної лабораторії
з організації практичного навчання/
Керівник практичної підготовки від Університету

Ім'я ПРІЗВИЩЕ

«18» серпня 2025

ВСТУП

Наскрізна програма практичної підготовки є основним навчально-методичним документом, що забезпечує комплексний підхід до організації практичної підготовки, системність, безперервність та послідовність змісту і завдань навчальної і виробничої практичної підготовки спеціальності Е2 «Екологія», освітньо-професійної програми «Екологія. Відновлення екосистем». Наскрізна програма практичної підготовки відповідає чинним Стандартам вищої освіти спеціальності «Екологія» для СО «Бакалавр». Комплекс різних видів практичної підготовки спрямований на формування умінь, навичок, компетенцій, що відповідають кваліфікації, яку отримує здобувач вищої освіти на кожному освітньому рівні та дає можливість займати відповідні посади. Практична підготовка спрямована на закріплення отриманих теоретичних знань, набуття практичних навичок роботи з обраної спеціальності і проводиться на кожному курсі навчання у позааудиторній обстановці, максимально наближеній до умов роботи майбутнього фахівця.

Практична підготовка здобувачів вищої освіти організовується на принципах неперервності, змістового взаємозв'язку між усіма видами практичної підготовки, поступового ускладнення завдань, цілісності і системності, сприяє формуванню у здобувачів умінь й навичок, фахових здібностей, необхідних для майбутньої професії.

Наскрізна програма практичної підготовки підготовлена для здобувачів, що навчаються за спеціальністю Е2 «Екологія» відповідно до освітньо-професійної програми «Екологія. Відновлення екосистем», робочих навчальних планів підготовки здобувачів вищої освіти, Методичних рекомендацій щодо навчально-методичного та документального супроводу практичної підготовки здобувачів вищої освіти Донецького національного університету імені Василя Стуса, «Правил внутрішнього трудового розпорядку», «Положення про проведення практичної підготовки, стажування та працевлаштування здобувачів вищої освіти Донецького національного університету імені Василя Стуса», «Положення про організацію освітньої діяльності в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса», «Положення про реалізацію права на академічну мобільність в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса».

Здобувачі, що навчаються за спеціальністю «Екологія» проходять такі види практичної підготовки: навчальну та виробничу (Таблиця 1).

Таблиця 1 – Види, тривалість і форми контролю практичної підготовки

Курс навчання	Семест р	Спеціальність, Освітня програма	Вид практичної підготовки	Тривалість практичної підготовки, тижні/кредити ECTS	Форма контролю
1	2	Е2 «Екологія», ОПП «Екологія. Відновлення екосистем»	Навчальна	4 тиж./6 кр.	диф. залік
3	6		Виробнича	3 тиж./4,5 кр.	диф. залік

В залежності від виду практичної підготовки та специфіки спеціальності як бази практичної підготовки можуть використовуватись навчально-виробничі, виробничі та наукові підрозділи, лабораторії університету, дослідні господарства, біологічні станції, підприємства, установи, організації біологічного профілю різних форм власності, лабораторії екологічної безпеки, установи природно-заповідного фонду України, науково-дослідні інститути та ботанічні сади НАН України тощо. При визначенні баз практичної підготовки обов'язково враховується можливість набуття здобувачем фахових компетентностей, передбачених чинним Стандартом вищої освіти за спеціальністю «Екологія» та освітньо-професійною програмою «Екологія. Відновлення екосистем».

Визначення баз практичної підготовки здійснюється кафедрами, які організують практичну підготовку, на основі договорів про проведення практичної підготовки та договорів про співробітництво з підприємствами, установами незалежно від їх організаційно-правових форм власності.

Закріплення баз практичної підготовки повинно сприяти встановленню довгострокових контактів факультету з підприємствами, установами, закладами освіти різних форм власності, а також розвитку кооперації для корегування підготовки фахівців відповідно до вимог сучасного ринку праці.

1. КОМПЛЕКСНА МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ ВСІХ ВИДІВ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ.

Метою практичної підготовки є:

- систематизація, закріплення й розширення теоретичних і практичних знань, умінь й навичок, які були отримані в процесі навчання;
- формування на основі знань, одержаних в університеті, професійних навичок та вмінь для прийняття самостійних рішень у польових та виробничих умовах;

- оволодіння здобувачами вищої освіти сучасними методами, навичками, вміннями та способами організації праці в галузі їх майбутньої спеціальності; аналітичне застосування знань в практичній діяльності;

- формування готовності здобувача вищої освіти до цілісного сприйняття і виконання функціональних обов'язків; перевірка професійної готовності майбутнього фахівця до самостійної діяльності;

- розвиток навичок здійснення науково-дослідної, проєктної роботи; збір, узагальнення й аналіз матеріалів за темою дослідницької роботи;

- виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати у практичній діяльності.

Завдання навчальної практичної підготовки - ознайомити здобувачів вищої освіти зі специфікою майбутньої професії, сформувані первинні професійні уміння, навички, компетентності із дисциплін професійної підготовки.

Завдання виробничої практичної підготовки - закріпити та поглибити теоретичні знання, отримані здобувачами вищої освіти в процесі вивчення теоретичних дисциплін професійної підготовки, сформувані практичні навички зі спеціальності, а також збір фактичного матеріалу для виконання курсових робіт.

Взаємозв'язки всіх видів практичної підготовки здобувачів вищої освіти:

Навчальна практична підготовка є початковим етапом формування професійної компетентності, метою якої є ознайомлення здобувачів вищої освіти зі специфікою майбутньої професії, закладання базових умінь і навичок. На цьому етапі формуються первинні практичні уявлення про застосування знань із загальної та професійної підготовки та ознайомлення з методиками польових досліджень та аналізу отримання результатів.

Виробнича практична підготовка є наступним логічним етапом, що забезпечує поглиблення і закріплення теоретичних знань, отриманих у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін. У ході виробничої практичної підготовки здобувачі поглиблюють знання у конкретній предметній галузі, набувають прикладних навичок, безпосередньо пов'язаних із професійною діяльністю, виконують типові завдання, а також здійснюють збір емпіричного матеріалу для виконання завдань науково-дослідних робіт.

Отримані результати можуть бути використані при підготовці кваліфікаційних (бакалаврських) робіт, а також апробовані через участь у наукових конференціях, семінарах, конкурсах наукових робіт або шляхом публікації статей. Особлива увага приділяється самостійній роботі здобувача, зокрема аналітичній, дослідницькій і проєктній діяльності. Цей етап сприяє самостійному застосуванню знань у реальних або модельованих умовах.

Практична підготовка передбачає формування та розвиток у здобувачів

вищої освіти компетентностей та програмних результатів навчання відповідно до освітньо-професійної програми «Екологія. Відновлення екосистем»:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК02. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК07. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК11. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК14. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

Фахові компетентності (СК):

СК14. Знання та розуміння теоретичних основ екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.

СК15. Здатність до критичного осмислення основних теорій, методів та принципів природничих наук.

СК18. Здатність до оцінки впливу процесів техногенезу на стан навколишнього середовища та виявлення екологічних ризиків, пов'язаних з виробничою діяльністю.

СК23. Здатність до використання сучасних інформаційних ресурсів для екологічних досліджень.

Програмні результати навчання:

Навчальна практична підготовка:

ПРН02. Розуміти основні екологічні закони, правила та принципи охорони довкілля та природокористування.

ПРН03. Розуміти основні концепції, теоретичні та практичні проблеми в галузі природничих наук, що необхідні для аналізу і прийняття рішень в сфері екології, охорони довкілля та оптимального природокористування.

ПРН04. Використовувати принципи управління, на яких базується система екологічної безпеки.

ПРН05. Знати концептуальні основи моніторингу та нормування антропогенного навантаження на довкілля.

ПРН06. Виявляти фактори, що визначають формування ландшафтно-біологічного різноманіття.

ПРН07. Розв'язувати проблеми у сфері захисту навколишнього середовища із застосуванням загальноприйнятих та/або стандартних підходів та міжнародного і вітчизняного досвіду.

ПРН08. Уміти проводити пошук інформації з використанням відповідних джерел для прийняття обґрунтованих рішень.

ПРН10. Уміти застосовувати програмні засоби, ГІС-технології та ресурси Інтернету для інформаційного забезпечення екологічних досліджень.

ПРН14. Уміти доносити результати діяльності до професійної аудиторії та широкого загалу, робити презентації та повідомлення.

ПРН18. Поєднувати навички самостійної та командної роботи задля отримання результату з акцентом на професійну сумлінність та відповідальність за прийняття рішень.

ПРН19. Підвищувати професійний рівень шляхом продовження освіти та самоосвіти.

ПРН21. Уміти обирати оптимальні методи та інструментальні засоби для проведення досліджень, збору та обробки даних.

Виробнича практична підготовка:

ПРН02. Розуміти основні екологічні закони, правила та принципи охорони довкілля та природокористування.

ПРН03. Розуміти основні концепції, теоретичні та практичні проблеми в галузі природничих наук, що необхідні для аналізу і прийняття рішень в сфері екології, охорони довкілля та оптимального природокористування.

ПРН04. Використовувати принципи управління, на яких базується система екологічної безпеки.

ПРН05. Знати концептуальні основи моніторингу та нормування антропогенного навантаження на довкілля.

ПРН06. Виявляти фактори, що визначають формування ландшафтно-біологічного різноманіття.

ПРН07. Розв'язувати проблеми у сфері захисту навколишнього середовища із застосуванням загальноприйнятих та/або стандартних підходів та міжнародного і вітчизняного досвіду.

ПРН08. Уміти проводити пошук інформації з використанням відповідних джерел для прийняття обґрунтованих рішень.

ПРН10. Уміти застосовувати програмні засоби, ГІС-технології та ресурси Інтернету для інформаційного забезпечення екологічних досліджень.

ПРН12. Брати участь у розробці та реалізації проектів, направлених на оптимальне управління та поведження з виробничими та муніципальними відходами.

ПРН14. Уміти доносити результати діяльності до професійної аудиторії та широкого загалу, робити презентації та повідомлення.

ПРН18. Поєднувати навички самостійної та командної роботи задля отримання результату з акцентом на професійну сумлінність та відповідальність за прийняття рішень.

ПРН19. Підвищувати професійний рівень шляхом продовження освіти та самоосвіти.

ПРН21. Уміти обирати оптимальні методи та інструментальні засоби для проведення досліджень, збору та обробки даних.

ПРН22. Брати участь у розробці проектів і практичних рекомендацій щодо збереження довкілля.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА КЕРІВНИЦТВО ПРАКТИЧНОЮ ПІДГОТОВКОЮ

2.1. Підготовча та організаційна робота, що проводиться випусковими кафедрами та деканатом.

Організаційними заходами, що забезпечують підготовку та порядок проведення практичної підготовки є:

- вибір баз практичної підготовки;
- призначення керівників практичної підготовки;
- укладання договорів на проведення практичної підготовки між ДонНУ імені Василя Стуса та підприємствами, організаціями, установами тощо;
- складання тематики індивідуальних завдань на практичну підготовку за погодженням з базою практичної підготовки;
- проведення інструктажів щодо змісту практичної підготовки, техніки безпеки, охорони праці;
- направлення здобувачів на бази практичної підготовки;
- повідомлення про прибуття здобувача на практичну підготовку;
- підготовка форм звітної документації за результатами проведення практичної підготовки.

Безпосереднє навчально-методичне керівництво практичною підготовкою здобувачів забезпечують випускові кафедри, що здійснюють такі заходи:

- розробляють наскрізну програму практичної підготовки;
- розробляють робочу програму практичної підготовки;
- узгоджують тематику індивідуальних завдань для кожного здобувача, відповідно до бази практичної підготовки;
- здійснюють керівництво і контроль за проведенням практичної підготовки
- обговорюють підсумки та аналізують виконання програм практичної підготовки на засіданнях кафедр;
- подають до деканату факультету інформацію для формування звіту щодо результатів проведення практичної підготовки.

2.2. Вимоги до баз практичної підготовки

- наявність структурних підрозділів, діяльність яких відповідає Освітній програмі за спеціальністю Е2 «Екологія»;
- можливість призначення кваліфікованого керівника на базі практичної підготовки;
- надання здобувачам на час практичної підготовки можливості працювати

на посадах, що відповідають програмі практичної підготовки (за наявності відповідних вакансій);

- надання здобувачам права користування бібліотекою, лабораторіями, технічною та іншою документацією, необхідною для виконання програми практичної підготовки, з урахуванням політики конфіденційності підприємства;

- можливість подальшого стажування або працевлаштування здобувачів (на загальних засадах за наявності вакансій).

2.3. *Обов'язки керівників від кафедри та бази практичної підготовки; права і обов'язки здобувачів під час проходження практичної підготовки.*

Керівник практичної підготовки від кафедри:

- погоджує з керівником від бази практичної підготовки тематику індивідуальних завдань, з урахуванням передбачуваних тем курсових робіт (за необхідності);

- забезпечує здобувачів, які направляються на практичну підготовку, необхідними супровідними документами (щоденник, направлення, силабус з практичної підготовки, методичні рекомендації щодо оформлення звітної документації тощо);

- проводить інструктажі з охорони праці, техніки безпеки та протипожежної безпеки;

- контролює своєчасне прибуття здобувачів до місця практичної підготовки;

- здійснює контроль за своєчасним виконанням завдань календарного графіку проходження практичної підготовки;

- консультує здобувачів щодо обробки зібраного матеріалу, його використання для звіту з практичної підготовки, порядок та терміни надання звітів у друкованому та електронному вигляді для рецензування;

- бере участь у захисті звітів здобувачів вищої освіти з практичної підготовки.

При призначенні керівника від бази практичної підготовки враховується кваліфікаційний і фаховий рівень для якісного керування практичною підготовкою здобувачів.

Керівник від бази практичної підготовки:

- здійснює керівництво практичною підготовкою здобувачів відповідно до робочих програм та календарних графіків проходження практичної підготовки;

- визначає робочі місця здобувачів для проходження практичної підготовки, що забезпечать найбільшу ефективність її проходження;

- організовує проведення інструктажу з охорони праці, техніки безпеки та протипожежної безпеки відповідальними особами;

- надає здобувачам можливість користуватись наявною літературою, необхідною документацією;

- забезпечує і контролює дотримання здобувачами правил внутрішнього розпорядку;

- створює необхідні умови для засвоєння здобувачами інноваційних технологій та сучасних методів організації праці;

- після завершення практичної підготовки надає кожному здобувачу відгук про проходження практичної підготовки (у щоденнику практичної підготовки);

- несе особисту відповідальність за проведення практичної підготовки в межах своєї компетенції;

- за необхідності, у складі комісії, бере участь у захисті звітів здобувачів з практичної підготовки.

Здобувач при проходженні практичної підготовки зобов'язаний:

- до початку практичної підготовки одержати від керівника практичної підготовки від кафедри супровідну документацію та консультації щодо оформлення всіх необхідних документів;

- в перший день практичної підготовки пройти інструктажі з охорони праці, техніки безпеки та протипожежної безпеки;

- дотримуватись правил охорони праці, техніки безпеки, санітарних норм та внутрішнього трудового розпорядку бази практичної підготовки;

- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені робочою програмою, календарним графіком проходження практичної підготовки; нести відповідальність за виконану роботу;

- своєчасно оформити, подати на рецензування керівнику практичної підготовки від кафедри звітну документацію та захистити звіт перед комісією.

Здобувачі можуть самостійно з дозволу кафедри підбирати для себе базу виробничої практичної підготовки та пропонувати її для використання (особливо, якщо це буде місцем майбутньої роботи).

3. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ З НАУКОВО-ДОСЛІДНОЮ РОБОТОЮ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Базові навички науково-дослідної роботи формуються при проходженні навчальної практичної підготовки. У цей же час здобувачі знайомляться з тематикою науково-дослідних робіт кафедр, які організують практичну підготовку, і це дає можливість здобувачам обрати власну тему майбутньої наукової роботи.

При визначенні баз виробничої практичної підготовки враховується тематика науково-дослідної роботи та сфера наукових інтересів кожного зі здобувачів вищої освіти.

Отримані під час практичної підготовки знання, досвід з науково-дослідної роботи використовуються здобувачами вищої освіти при підготовці доповідей

на наукові конференції, виступів на науково-практичних семінарах, написанні кваліфікаційних (бакалаврських) робіт тощо.

4. ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ФОРМУВАННЯ СПИСКУ РЕКОМЕНДОВАНИХ ПОСИЛАНЬ

Під час формування й наповнення Розділу «Список рекомендованих посилань» у робочих програмах практичної підготовки враховується таке:

- відповідність посилань змісту практичної підготовки: усі джерела, включені до списку рекомендованої літератури, повинні чітко відповідати тематиці практичної підготовки та охоплювати ключові розглядаються у програмі;

- актуальність літератури: перевага надається джерелам, опублікованим за останні 10 років. У випадку використання класичних джерел, обґрунтовується їхня важливість для сучасного освітнього процесу та практичної підготовки здобувача;

- різноманітність посилань: у списку мають бути представлені різні типи джерел (монографії, підручники та навчальні посібники, практикуми, наукові статті, матеріали конференцій, нормативні документи тощо). Крім літератури, список може включати посилання на Інтернет-джерела та електронні бази даних. Це дозволить забезпечити всебічне розкриття тематики та можливість здобувачів глибше ознайомитися з предметною областю практичної підготовки

- мова посилань: основний акцент робиться на літературі українською мовою. Крім того, можуть бути додані іноземні джерела (насамперед англійською мовою), якщо вони є основоположними або не мають відповідників українською мовою;

- доступність посилань: рекомендується включати до списку джерела, які є доступними для здобувачів (наявні у бібліотеці Університету, доступні онлайн у відкритому доступі або через освітні платформи та бази даних наукової інформації).

Список рекомендованих посилань має періодично переглядатися та оновлюватися, щоб забезпечити актуальність і відповідність сучасним освітнім стандартам.

Посилання повинні відповідати державним освітнім стандартам та нормативним вимогам для забезпечення необхідного рівня підготовки здобувачів. Рекомендована література подається із поділом на обов'язкову (основну) та додаткову й Інтернет-джерела та електронні бази даних. Обов'язкова література включає ключові джерела, які є основою для опанування матеріалу. Додаткова література й джерела інформації пропонуються для поглибленого вивчення тематики.